

AÇILIŞ KONUŞMASI

Mustafa TÜRKEL
Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı

Değerli Katılımcılar;

Pamukkale Üniversitemizin İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü tarafından düzenlenen “Sosyal Haklar ve Haksızlıklar (ihlaller)” konulu toplantıda aranızda olmaktan büyük bir mutluluk duyuyorum.

Dünya ve Türkiye bugün, “sosyal hak” kavramının “insan hakkı” olarak yüceltildiği, insan onurunun her şeyin üzerinde sayıldığı dönemleri çok geride bırakmış görünüyor. “Sosyal hak” sözcüğü, ne yazık ki bu günlerde sadece ihlaller nedeniyle gündeme geliyor. 2008 sonlarında patlak veren ve aslında finans kapital krizi olarak tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik bunalım, kapitalizmin tarihinde hep tekrarlandığı gibi yine acı faturayı çalışanlara ve haklarına çıkarmıştır.

Aslında işaret etmek gerekir ki; sermayenin işçi hak ve özgürlükleri ile sosyal kazanımlarına yönelik saldırıları kriz başlangıç döneminin çok öncelerine uzanmaktadır. Yeni dünya düzeni adı altında dayatılan ve sermayeye sınırsız dolaşım hakkı tanırken, emeği kendi yerelliği içine hapsederek kıskaç altına alan sistemden bu güne uzanan üç temel sorun bulunmaktadır:

- Emeğin ucuzlatılması (yoksullaştırılması),
- Güvencesizlik,
- İşsizlik.

Emeğin ucuzlatılması, doğrudan sömürü olarak gerçekleşirken, bunu sağlayan en önemli etken esnek çalışma modelidir. Sınırı belli olmayan çalışma saatleri, bir koyundan adeta üç post çıkarmaktadır. Bedeli ödenmeyen fazla çalışma saatleri; çalışan yerine doğrudan üretim ve kara odaklanan yönetim anlayışı; acımasız rekabet koşullarında öne çıkabilmek için sadece işçilik maliyeti değişkeni üzerinden planlanan iş yönetimi; hiç abartısız bir şekilde vahşi kapitalizm koşullarını dayatmaktadır. Emek bir yandan değersizleştirilirken, öte yandan da yoksullaştırılmaktadır.

Güvencesizlik ise, bu acımasız düzeni ayakta tutan istinat duvarıdır. Taşeronlaşma, geçici ve atipik istihdam modelleri yaygınlaştırılmıştır. Kayıt dışılık, Türkiye gibi bıçak sırtında giden ekonomilerde sosyal patlamaları önleyen emniyet sibobu gibi algılanarak, çözümsüz-

lûge terk edilmiştir. Sendikal örgütlülüğe karşı direnç gitgide artmaktadır. Bütün bunlar, güvencesizliği yaratan ana nedenlerdir. Bu ortamda çalışanın payına düşen, bir gün sonrası için bile endişe duyduğu bir çalışma ortamına, sosyal güvenlik haklarının ortadan kalkmasına, sadece gününü geçirebileceği asgari düzeyde kazanca, razı olmaktadır.

İşsizlik olgusu ise ucuz emek ile güvencesizlik sorununu meşrulaştırma aracı olarak kullanılmaktadır. Aslında bir sosyal facia olan işsizlik, ne yazık ki, aşırı şişmiş yedek işçi kadrosu nedeniyle, gerek kayıt içi çalışan işçinin, gerek tamamıyla güvencesiz koşullarda çalışan işçinin, gerekse de emeğinin değerini alamadığını bilen işçinin başında Demokles'in kılıcı gibi sallanmaktadır. Bu toz duman içerisinde işçilerin bir örgüt çatısı altında toplanma girişiminde bulunması zaten imkansızdır ve cesaret edenler cezalandırılmaktadır. Sonuçta, çalışanların örgütsüzlüğe mahkum edilmesidir.

Ortaya konulan bu tablo, gelişmiş ya da gelişmemiş tüm ülkelerde, kendi gelişmişlik düzeyleri üzerinden görece farklı bir şekilde yaşanmaktadır. Ancak özü ya da mahiyeti aynıdır.

Türkiye bu çarpık düzenin bir istisnası değildir. Ancak, az gelişmiş sanayisi, gelişmemiş demokrasi kültürü, işlemeyen hukuk sistemi, temel hak ve özgürlükleri özümsememiş siyasal ve toplumsal yapısı nedeniyle “sosyal haklar” ya da “ihlaller” alanında en kötü, model ülkelerden birini teşkil etmektedir.

Bu noktada özellikle AKP hükümeti ile birlikte adeta yerleşik hal alan ve sorunu daha da vahimleştiren bir durumu ortaya koymakta yarar vardır.

AKP Hükümeti bir yandan neoliberal ekonomik politikalarla, yoksulluğu ve bölüşüm adaletsizliğini pekiştirirken, öte yandan da “sosyal hak” kavramını, evrensel hukuk ve insan hakkı boyutundan, “sosyal sadaka” boyutuna tahvil etmeyi başarmıştır.

Türkiye'nin kendisine özgü sosyo ekonomik ve sosyo kültürel yapısının getirdiği dardan beslenen bu yöneliş, emek/sermaye çatışmasının en keskin şekilde yaşandığı bu dönemlerde, çatışmanın sınıf eksenli özelliğinin “özenle”, dikkatlerden uzak tutulmasını sağlamaktadır. Elhak, kendisine liberal-sol adını veren bir takım aydın kesiminin bu konudaki muhteşem(!) katkılarını da unutmamak gerekir.

Oysa, geriye dönüp bakıldığında, özelleştirmeler yoluyla yaratılan yüzbinlerce işsiz 4/C gibi tam bir emek sömürüsü sayılabilecek güvencesizlik içine itilmesi; büyük ölçekli işletmeler dahil çığ gibi yayılan taşeronlaşma; sosyal güvenlik haklarının budanması; sağlık ve eğitimin paralı hale gelmesi; İş Kanununun işçi yerine iş odaklı olarak ters yüz edilmesi; esnek çalışma modeli adı altında çalışma düzeninin kurlsız hale getirilmesi; sermayenin sınıfsal çıkarlarına göre tüm çalışma düzenini yeniden kurgulamasının en can alıcı göstergeleridir.

Kuşkusuz, vergi gelirlerinin giderek daha fazla ağırlıkla dolaylı vergilerden elde edilmesi de, külfetin toplumsallaştırılmasından ve bölüşüm sistemine sermayeden yana müdahale edilmesinden başka bir şey değildir.

Ama ne yazık ki, gün be gün sayıları artan yoksul kesim, adeta paralize vaziyette kendilerine dağıtılacak yardım parası ve paketlerine mahkum beklemekte, bir insan veya yurt-

taş olarak talep etmesi gereken “hak” kı tartışmak, sorgulamak yerine, kaderine yanmaktadır. Ortada ciddi bir algı sapması vardır.

İşte bu noktada “kim”, “ne yapmalı” soruları tüm ağırlığıyla karşımızda durmaktadır.

Kim sorusunun cevabı açıktır: İşçi sendikaları. Ne yapmalı sorusunun cevabına gelince; Sanıyoruz ki; bu cevabı en doğru ve en etkili şekilde TEKGIDA-İŞ Sendikası ve 78 günlük TEKEL eylemleri vermiştir.

TEKEL eylemleri, gerçek bir “sosyal hak” arayışıdır. En ciddi “sosyal hak ihlali” olan güvencesizliğe, örgütsüzlüğe, emek sömürüsüne karşı verilmiş bir mücadeledir.

TEKEL eylemleriyle Türkiye’nin gündemine bir türlü giremeyen, ama özelleştirme uygulamaları sonucunda yaratılmış bir hukuksuzluk, gözler önüne serilmiştir. Basınıyla, sokaktaki insanıyla 4/C tartışılmaya başlanmıştır.

Türkiye’nin en hızlı özelleştirmeci Hükümeti AKP, 2004 yılında yarattığı garabet ile Türk Hukuk sistemine yeni bir statü hediye etmiştir: 4/C. Ne kuş ne deve, ne memur ne işçi, uydurma bir çalışma statüsü.

TEKEL’in en karlı iki sektörü, alkol ve sigara özelleştirildikten sonra, işçilerinin yaprak tütün ünitelerine nakledilmesinin, firmayı ayakta tutma çabası değil, tasfiye süreci olduğu başından bellidir. İşte bu nedenle TEKGIDA-İŞ başından itibaren 4/C denilen “ucube” statüyü reddedeceğini ilan etmiştir.

78 günlük direnişin başlangıcı da, yaprak tütün işletmelerinin kapatılma kararı ile birlikte, çalışanlarının bu statüye aktarılması hazırlıkları olmuştur.

Zira 4/C statüsü, 40 yılı aşkın bir zamandır sendikal örgüt çatısı altında bulunan TEKEL işçilerini, örgüt şemsiyesinden çıkarmakta, halihazır ücretlerini yarıdan da aşağıya indirmekte, çalışma sürelerini yılda 10 ayla sınırlamakta ve en kötüsü de her yıl sözleşme yenileme şartıyla iş güvencelerini ortadan kaldırmaktadır.

Reddedilen, tepki gösterilen, bu yapıdır. Başbakan’ın, bazı bakanların, eylemler esnasında sergiledikleri tutum, seçtikleri sözcükler, yorumları, aslında işçi haklarına, emek haklarına nasıl bir gözle baktıklarının ibret verici göstergeleridir. Hükümet lütuf yapıyormuş edasında, hak arayan TEKEL işçilerini “baba/patron” havasında nankörlükle suçlayabilmiştir.

Oysa TEKEL işçilerinin tek yaptığı, demokratik hak arama özgürlüklerini kullanmaktır. İç hukukumuz çerçevesinde, kamu işvereni olarak devletten, çalışma koşullarını değiştirirken, özlük haklarının korunmasını talep etmişlerdir. Bir tür ücretli kölelik sayılabilecek sisteme razı olmak istememişlerdir. Grevli, toplu iş sözleşmeli sendikal haklarına sahip çıkmak iradesini göstermişlerdir.

Temel insan / işçi hak ve özgürlüklerine saygı duyan her yönetimin, demokratik bir olgunluk içerisinde yaklaşması ve hukuka uygun çözümler üretmesi gerektiği bu hak arayışı, AKP Hükümeti tarafından, baskı, fiziksel şiddet, tehdit ve aşağılamalara maruz bırakılmıştır.

Ama TEKGIDA-İŞ ve TEKEL işçisi kuru gürültüye pabuç bırakmamıştır. TEKEL EYLEMLERİ, emekçi kitlelerin üstüne serildiği sanılan ölü toprağını atıp, silkinmesine vesile olmuştur. Bir kısım örgütlerin zoraki de olsa bir araya gelip, dayanışma grevi yapmış olmaları, Türkiye emek mücadelesi tarihinde uzun zamandır hasretle beklenen bir heyecan yaratmıştır.

TEKEL eylemlerinin baskısı, tüm tepkili tavırlarına rağmen Hükümet'e geri adım attırılmış ve 4/C statüsünde kısmi iyileştirmeler yapılmasını, en azından çalışma süresinin uzatılması ile ücret şartlarının yetersiz de olsa düzeltilmesini sağlamıştır. Bu eylemler sayesinde 4/C statüsündekiler;

- İş sonu tazminatı (eylemler öncesi yoktu),
  - 11 aylık çalışma (eylemler öncesi en fazla 10 aydı),
  - Ayda 2 gün ücretli izin hakkı, (eylemler öncesi ayda 1 gündü),
  - Devlet memurlarının çalışma saatleri düzeni (eylemlerden önce 4/C çalışanları tam bir köle gibi, amirinin istediği sürece, fazla çalışma ücreti ödenmeksizin çalışmak zorundaydı),
  - Hastalanmaları halinde 30 güne kadar rapor hakkı (eylemlerden önce çalışılan 4 ay karşılığı 2 günü geçmeyecek şekilde ücretli izin verilmekte, rapor süresinin 2 günü aşan kısmı için de ücret ödenmemekteydi),
- hakkı elde etmiştir.
- Ücretler ise ilkokul 728, Orta eğitim 826 ve yüksek eğitim 1004 TL seviyesindeyken, eylemler sonrası sırasıyla 991, 1106 ve 1220 TL seviyesine yükselmiştir.

Daha da önemlisi uzun yıllardır 4/C statüsünde özelleştirme mağduru olarak seslerini duyurmaya çalışan kesimin yeni bir umuda sarılmasına yol açmıştır. Öte yandan yürütülen hukuk mücadelesiyle, TEKEL işçilerinin elinden alınmaya çalışan iş kaybı tazminatı haklarını alabilmeleri de sağlanmıştır.

Ancak, tüm bu iyileştirmeler 4/C'nin hukuksuzluğunu, insan hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği ve Anayasaya aykırı bulunduğu gerçeğini değiştirmeye yetmemektedir. Nitekim, bir 4/C mağdurunun açtığı davada, statüyü hukuka aykırı bulan Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 4/C'yi Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne taşımış ve Yüksek Mahkeme dosyayı gündeme alma kararı vermiş bulunmaktadır. Ortaya çıkacak sonuç sadece TEKEL işçilerini değil, tüm 4/C çalışanlarını ve potansiyel 4/C'lileri doğrudan etkileyecektir. Bu noktada bizim hukukun üstünlüğüne olan güvenimiz tamdır.

TEKEL eylemleri 78 gün sürmüştür. Bu eylemler, emekçinin mücadele tarihinde kendine özgü tarzı, koşulları ve sonuçları ile şimdiden çok saygın bir yer edinmiştir. Ama sanıyoruz ki, sosyal hak mücadelesi açısından asıl önemli etkisi, hak aramanın neredeyse tarih olduğu bir dönemde, en zor koşullarda bile hak aranabileceğini ispatlaması olmuştur. Bu eylemler hukuksuzluğa, baskıya karşı yapılmıştır. Bu eylemler bir isyandır.

Özellikle AKP dönemi ile adeta bir salgın hastalık gibi kitlelere yayılan, kadercilik, boyun eğmişlik, sindirilmişlik ve zihin perdelemesine bir isyandır.

Kanaatimizce önümüzde yeni bir dönem açılmaktadır. TEKEL eylemleri Türkiye işçi sınıfının mücadelecisi damarına taze kan verirken, Avrupa'dan gelen dalga dalga grev görüntüleri, başka bir heyecan taşımaktadır.

Biz işçi sendikalarına düşen ise, bu heyecanı doğru kanalize etmektir. Her şeyden önemlisi de, emek / sermaye çatışmasının özenle kapatılan örtüsünü kaldırarak, emekçileri, hem ekonomik hem de sosyal haklarına sahip çıkan bir bilince ulaştırmaktır.

Sendikalar olarak çuvaldızı kendimize batırmanın zamanının geldiğine hatta çoktan geçtiğine inanıyoruz. Bugün Türkiye'nin verili koşullarında, işçi sendikalarının can çekişme noktasında bulunduğunu söylemek abartı sayılmamalıdır.

AKP Hükümetinin, tüm sivil hayatı kontrol altında tutma gayretleriyle palazlandığı işçi sendikalarını bir yana bırakırsak, örgütlü işçi sayısı birkaç yüzünü geçmemektedir. Bu, ciddi bir ayıptır, zafiyettir. Dünya üzerinde bu kadar büyük hak ihlalleri yaşanırken ve iletişim teknolojisinin sağladığı imkanlar sayesinde bu olaylardan anında haberdar olunabiliyorken, küresel sınıfsal dayanışmanın nasıl olup da gerçekleştirilemediğinin nedenleri araştırılmak, cevapları bulunmak ve çözümleri üretilmek zorundadır.

Unutmamak gerekir ki; sosyal hak ihlalleri, ekonomik hak ihlalleri, kapitalist üretim modelinin kendini var etme ve yeniden üretme yöntemidir.

Emek örgütleri, sosyal hak kavramının, “bir yurttaş hakkı”na dayalı olduğu ve devletin bu noktada sorumluluk üstlenmesi gerektiği gerçeğini asla unutturmamak, sosyal hak için son dönemlerde kurgulanan “vicdanlara ya da merhamete sıkıştırılmış” bir bilinç kaymasına izin vermemek zorundadır.

İşçinin, birey olarak ve sınıfsal olarak kendini var etmesinin yolu, haklarına sahip çıkmak, ihlallere set çekmekten geçmektedir.

Başta eşitsizlik olmak üzere, yoksulluk, işsizlik, güvencesizlik ve örgütsüzlükle etkin ve sistematik bir mücadele, işçi sendikalarının temel hedefi olmalıdır. Bu noktada bizlere yön verecek temel veriler için akademik camiaya ve sosyal bilimcilerimizin emek ve toplum eksenli araştırmalarına, bilgi üretmelerine şiddetle ihtiyacımız olduğu ve olacağı açıktır. Temennimiz, üniversitelerimizle, bilim insanlarımızla toplumu ve emekçileri sosyal hak ihlallerinin en az düzeyde yaşandığı refah düzeyine ulaştırabilmektir.

Pamukkale Üniversitemizin düzenlediği bu son derece önemli Sempozyumun, ideallerimize yön vereceği inancıyla ve temsil ettiğim kesim adına ciddi ve yararlı açılımlar getireceğine yürekten inanarak, düzenleyicilerine teşekkürlerimizi sunuyorum.

Saygılarımla.